

MUSIQA MASHG'ULOTLARI ORQALI O'QUVCHILARNING MULOQOT VA HAMKORLIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI

**Karimova Xushnavozxon
G'afforjon qizi**

*Qo'qon davlat universiteti "Musika nazaryasi"
kafedrası 70110601-"Musika ta'limi va san'at
yo'nalishi 1-bosqich Magistiranti*

Annotatsiya

Mazkur maqolada musiqa ta'limi jarayonida o'quvchilarning muloqot va hamkorlik kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishning samarali pedagogik usullari tahlil etilgan. Musika mashg'ulotlarining ijtimoiy-psixologik ahamiyati ochib berilib, jamoaviy ijrochilik, interaktiv metodlar va ijodiy faoliyat asosida o'quvchilarda ijtimoiy faol pozitsiyani shakllantirish masalalari yoritilgan. Tadqiqot natijalari musiqa ta'limining shaxs rivojida o'rni va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlarini asoslab beradi. Mazkur maqolada musiqa mashg'ulotlari orqali o'quvchilarning muloqot va hamkorlik kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil etilgan. Tadqiqot jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida musiqa ta'limining ijtimoiy-pedagogik imkoniyatlari ochib berildi hamda jamoaviy ijrochilik, interaktiv mashg'ulotlar va ijodiy faoliyatning o'quvchilar shaxsiy rivojiga ta'siri asoslab berildi. Shuningdek, maqolada musiqa mashg'ulotlarini tashkil etishda innovatsion pedagogik texnologiyalar va xalqaro ta'lim tajribalaridan foydalanishning ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot natijalari musiqa ta'limi jarayonida o'quvchilarning o'zaro muloqotga kirishish, jamoada ishlash, ijtimoiy mas'uliyatni his etish va ijodiy hamkorlik ko'nikmalarining izchil shakllanishini ta'minlashini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: musiqa ta'limi, ijtimoiy kompetensiya, muloqot kompetensiyasi, hamkorlik, jamoaviy ijrochilik, interaktiv metodlar.

Abstract: This article analyzes effective pedagogical methods for the formation and development of students' communication and collaboration competencies in the process of music education. The social and psychological significance of music lessons is revealed, and the issues of forming an active social position in students through collective performance, interactive methods, and creative activities are discussed. The research findings substantiate the role of music education in personal development and its pedagogical potential in fostering social competencies. In addition, the article examines the theoretical and practical aspects of developing students' communication and collaboration competencies through music lessons. Based on a competency-based

approach, the social and pedagogical possibilities of music education are identified, and the influence of collective performance, interactive learning, and creative activities on students' personal development is justified. Furthermore, the importance of applying innovative pedagogical technologies and international educational experience in organizing music lessons is highlighted. The research results demonstrate that music education ensures the consistent development of students' skills in interpersonal communication, teamwork, social responsibility, and creative cooperation.

Keywords: music education, social competence, communication competence, collaboration, collective performance, interactive methods.

Аннотация: В данной статье анализируются эффективные педагогические методы формирования и развития коммуникативной и кооперативной компетенций учащихся в процессе музыкального образования. Раскрывается социально-психологическое значение музыкальных занятий, а также освещаются вопросы формирования активной социальной позиции обучающихся на основе коллективного исполнительства, интерактивных методов и творческой деятельности. Результаты исследования обосновывают роль музыкального образования в развитии личности и его педагогические возможности в формировании социальных компетенций. Кроме того, в статье рассматриваются теоретические и практические аспекты развития коммуникативных и кооперативных компетенций учащихся посредством музыкальных занятий. На основе компетентностного подхода выявляются социально-педагогические возможности музыкального образования, а также обосновывается влияние коллективного исполнительства, интерактивного обучения и творческой деятельности на личностное развитие учащихся. Также подчеркивается значимость использования инновационных педагогических технологий и международного образовательного опыта в организации музыкальных занятий. Результаты исследования показывают, что музыкальное образование обеспечивает последовательное формирование у учащихся навыков межличностного общения, работы в команде, социальной ответственности и творческого сотрудничества.

Ключевые слова: музыкальное образование, социальная компетенция, коммуникативная компетенция, сотрудничество, коллективное исполнительство, интерактивные методы.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida shaxsni har tomonlama rivojlantirish, uning ijtimoiylashuvi va jamiyatda faol ishtirok etish qobiliyatini shakllantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ta'lim jarayonida faqat bilim, ko'nikma va malakalarni egallash emas, balki o'quvchilarda muloqot, hamkorlik, ijtimoiy mas'uliyat va o'zaro tushunish kabi muhim kompetensiyalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu sababli bugungi kunda ta'limni kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etish zarurati tobora ortib bormoqda. Globallashuv jarayonlari sharoitida jamiyat taraqqiyoti shaxsning ijtimoiy faol, kommunikativ va jamoada ishlashga qodir bo'lishi bilan chambarchas bog'liq. Ayniqsa, muloqot va hamkorlik kompetensiyalari o'quvchilarning ijtimoiy muhitga moslashuvi, tengdoshlar va kattalar bilan samarali

munosabat o'rnatishi hamda jamoaviy faoliyatda muvaffaqiyatga erishishini ta'minlaydi. Ushbu kompetensiyalarni shakllantirish umumta'lim fanlari bilan bir qatorda san'at ta'limi jarayonida ham samarali amalga oshiriladi.

Musika ta'limi o'zining estetik, emotsional va ijtimoiy yo'naltirilganligi bilan o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojida muhim o'rin egallaydi. Musika mashg'ulotlari jarayonida o'quvchilar birgalikda kuylash, ijro etish va tinglash orqali o'zaro muloqotga kirishadi, bir-birini tushunishni va jamoa bilan ishlashni o'rganadi. Jamoaviy ijrochilik faoliyati esa o'quvchilarda mas'uliyat, intizom, o'zaro hurmat va hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi[1]. So'nggi yillarda xalqaro ta'lim amaliyotida ijtimoiy va emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish masalasiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, UNESCO va OECD tomonidan ilgari surilgan ta'lim konsepsiyalarida san'at ta'limining, jumladan musiqa ta'limining shaxs ijtimoiylashuvidagi roli muhim pedagogik omil sifatida e'tirof etilgan. Ushbu yondashuvlar musiqa mashg'ulotlarining muloqot va hamkorlik kompetensiyalarini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlarini ilmiy asosda o'rganishni talab etadi. Shu bilan birga, musiqa ta'limi jarayonida interaktiv metodlar, innovatsion pedagogik texnologiyalar va ijodiy faoliyatga asoslangan yondashuvlardan foydalanish o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshiradi. Bunday yondashuvlar o'quvchilarning o'zaro fikr almashish, jamoada ishlash va ijodiy hamkorlik qilish ko'nikmalarini izchil rivojlantirishga xizmat qiladi.

Mazkur maqolaning maqsadi musiqa mashg'ulotlari orqali o'quvchilarning muloqot va hamkorlik kompetensiyalarini rivojlantirishning samarali pedagogik usullarini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot natijalari musiqa ta'limini ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan holda tashkil etish uchun ilmiy-metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

MULOQOT VA HAMKORLIK KOMPETENSIYALARINING NAZARIY ASOSLARI.

Muloqot kompetensiyasi shaxsning boshqalar bilan samarali aloqa o'rnatish, o'z fikrini aniq va asosli ifodalash, suhbatdoshni tushunish, tinglash hamda ijtimoiy vaziyatlarga mos ravishda munosabat bildirish qobiliyatini ifodalaydi[2]. Ushbu kompetensiya shaxsning ijtimoiy muhitga moslashuvi, o'zaro munosabatlarni samarali tashkil etishi va jamiyatda faol ishtirok etishida muhim ahamiyat kasb etadi. Hamkorlik kompetensiyasi esa shaxsning jamoa bilan ishlash, vazifalarni taqsimlash, mas'uliyatni bo'lishish, umumiy maqsad sari birgalikda harakat qilish va kelishuvga erishish qobiliyatlarini o'z ichiga oladi[3].

Pedagogik tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, hamkorlik kompetensiyasi ijtimoiy faollik, yetakchilik va jamoaviy madaniyatning shakllanishiga xizmat qiladi. Pedagogik adabiyotlarda muloqot va hamkorlik kompetensiyalari ijtimoiy kompetensiyaning asosiy tarkibiy qismlari sifatida e'tirof etiladi. Tadqiqotchilar fikricha, ushbu kompetensiyalar, ayniqsa, san'at ta'limi jarayonida, xususan, musiqa ta'limida tabiiy va samarali shakllanadi. Chunki musiqa insonlar o'rtasida so'zsiz muloqot vositasi bo'lib xizmat qilib, hissiy yaqinlikni kuchaytiradi, empatiya va hamkorlikni rag'batlantiradi.

MUSIKA MASHG'ULOTLARINING IJTIMOY-PEDAGOGIK IMKONIYATLARI.

Musika mashg'ulotlari o'quvchilarni faol tinglash, musiqiy jarayonni anglash va o'zaro hamkorlikda ijro etishga yo'naltiradi. Ushbu jarayonda o'quvchilar nafaqat musiqiy bilim va ko'nikmalarni egallaydi, balki jamoa bilan ishlash, bir-birini tinglash va umumiy natijaga erishish tajribasini ham orttiradi. Ayniqsa, jamoaviy qo'shiq aytish, ansambl va orkestr faoliyati o'quvchilarda o'zaro mas'uliyat, intizom, musiqiy va ijtimoiy muvofiqlik ko'nikmalarini rivojlantiradi. Har bir o'quvchi o'z ijrosi umumiy musiqiy natijaga ta'sir ko'rsatishini anglab, jamoa oldidagi mas'uliyatini his etadi. Musika orqali o'quvchilar emotsional tajriba almashadi, o'z his-tuyg'ularini ifoda etadi va boshqalarning hissiy holatini anglashni o'rganadi. Bu esa empatiya, tolerantlik va ijtimoiy moslashuv kabi muhim ijtimoiy sifatlarning shakllanishiga xizmat qiladi.

MUSIKA MASHG'ULOTLARI ORQALI MULOQOT KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH USULLARI.

Muloqot kompetensiyasini rivojlantirishda musika mashg'ulotlarida quyidagi pedagogik usullar samarali hisoblanadi:

a) Interaktiv musiqiy mashqlar – savol-javob asosidagi kuylar, dialogli qo'shiqlar va ritmik mashqlar o'quvchilarning o'zaro muloqotga kirishishini faollashtiradi.

b) Musiqiy muhokama va tahlil – musiqiy asarlarning mazmuni, xarakteri va hissiy ta'siri yuzasidan fikr almashish o'quvchilarning nutqiy faolligi va tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi.

d) Ijodiy topshiriqlar – improvizatsiya, musiqiy obraz yaratish va guruhij ijodiy loyihalar orqali o'quvchilar o'z fikrini erkin ifodalashni o'rganadi.

Mazkur jarayonda o'qituvchi fasilitator sifatida faoliyat yuritib, o'quvchilarni mustaqil fikrlash va erkin muloqotga undashi muhim ahamiyatga ega.

HAMKORLIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA JAMOAVIY IJROCHILIKNING O'RNI.

Jamoaviy ijrochilik hamkorlik kompetensiyasini rivojlantirishning eng samarali pedagogik shakllaridan biri hisoblanadi[4]. Ansambl, xor yoki orkestr tarkibida ijro etish jarayonida o'quvchilar bir-birini tinglash, musiqiy harakatlarni muvofiqlashtirish va umumiy ijro intizomiga rioya qilishni o'rganadi.

Jamoaviy ijrochilik o'zaro ishonchni mustahkamlaydi, jamoaviy mas'uliyatni oshiradi hamda yetakchilik va ijro intizomini rivojlantiradi. Natijada o'quvchilar ijtimoiy faol, hamkorlikka moyil, jamoada ishlash ko'nikmalariga ega shaxs sifatida shakllanadi.

INNOVATSION YONDASHUVLAR VA XALQARO TAJRIBA.

Xalqaro ta'lim amaliyotida musika ta'limi orqali ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirish masalasiga alohida e'tibor qaratilmoqda. [5] STEAM ta'limi, loyiha asosida o'qitish va musiqiy terapiya elementlari musika mashg'ulotlarining ijtimoiy ahamiyatini oshiruvchi samarali yondashuvlar sifatida e'tirof etiladi.

XULOSA. Mazkur maqolada musika mashg'ulotlari orqali o'quvchilarning muloqot va hamkorlik kompetensiyalarini shakllantirish hamda rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlarini kompleks tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy ta'lim tizimida shaxsning ijtimoiylashuvi va jamiyatda faol ishtirok etishi uchun zarur bo'lgan muloqot va hamkorlik kompetensiyalarini rivojlantirishda musika

ta'limi katta pedagogik salohiyatga ega. Tahlillar davomida muloqot va hamkorlik kompetensiyalarining ijtimoiy kompetensiya tarkibidagi o'rni aniqlanib, ularning musiqa ta'limi jarayonida tabiiy va samarali shakllanishi ilmiy jihatdan asoslab berildi. Musiqa mashg'ulotlarining emotsional, estetik va jamoaviy xarakteri o'quvchilarda o'zaro tushunish, empatiya, ijtimoiy mas'uliyat va hamkorlik madaniyatini rivojlantirishga xizmat qilishi aniqlandi.

Tadqiqot natijalari jamoaviy ijrochilik faoliyati — xor, ansambl va orkestr mashg'ulotlari — o'quvchilarning hamkorlik kompetensiyasini rivojlantirishda yetakchi pedagogik vosita ekanligini ko'rsatdi. Ushbu faoliyat turlari o'quvchilarda bir-birini tinglash, musiqiy va ijtimoiy muvofiqlikni saqlash, umumiy natija uchun mas'uliyatni his etish kabi muhim ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantiradi. Shu bilan birga, interaktiv musiqiy mashqlar, musiqiy muhokama va ijodiy topshiriqlar o'quvchilarning muloqot kompetensiyasini rivojlantirishda samarali metodlar sifatida e'tirof etildi.

Maqolada shuningdek, musiqa mashg'ulotlarini tashkil etishda innovatsion pedagogik texnologiyalar va xalqaro ta'lim tajribalaridan foydalanishning ahamiyati asoslab berildi. STEAM yondashuvi, loyiha asosida o'qitish, raqamli texnologiyalar va musiqiy terapiya elementlaridan foydalanish o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshirish, jamoada ishlash va ijodiy hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi aniqlandi[6].

Umuman olganda, musiqa ta'limini muloqot va hamkorlik kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan holda tashkil etish o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojini ta'minlashning muhim omili hisoblanadi. Tadqiqot xulosalari musiqa ta'limi amaliyotida ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqishda, shuningdek, pedagog kadrlarni tayyorlash jarayonida samarali foydalanilishi mumkin. Mazkur tadqiqot natijalari kelgusida musiqa ta'limi orqali ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishga doir empirik tadqiqotlarni kengaytirish, ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy etish va xalqaro tajribalarni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Зимняя И.А. Ключевые компетенции как результат современного образования. – М., 2004.
2. Хуторской А.В. Современная дидактика. – М., 2010.
3. Байденко В.И. Компетенции в образовании. – М., 2006.
4. Johnson D.W., Johnson R.T. Cooperation and Competition. – Boston, 2009.
5. OECD. Key Competencies for a Successful Life. – Paris, 2005.
6. Абдуллин Э.Б. Теория музыкального образования. – М., 2010.
7. Hallam S. The Power of Music. – London, 2015.
8. Swanwick K. Teaching Music Musically. – London, 2008.
9. Elliott D. Music Matters. – Oxford, 2012.
10. Reimer B. A Philosophy of Music Education. – New Jersey, 2003.